

HUKUK DEVLETİ İLKESİ BAĞLAMINDA TAKDİR YETKİSİ VE YERİNDELİK DENETİMİ İLİŞKİSİ*

Arş. Gör. Ahmet Talha TETİK**

THE RELATIONSHIP BETWEEN DISCRETIONARY AND EXPEDIENCY IN THE CONTEXT OF PRINCIPLE OF THE STATE OF LAW

ÖZ

Hukuk devleti ilkesinin en temel gereklerinden birisi idari işlem ve eylemlerin yargı denetimine tabi olmasıdır. Ancak yargı mercilerinin söz konusu denetimi işlemin hukuka uygunluğu ile sınırlıdır ve yerindelik denetimi yapmaları mümkün değildir. Bu durum kuvvetler ayrılığı ilkesinin bir gereği niteliğindedir. Yerindelik denetimi ile ilgili önemli hususlardan birisi de takdir yetkisi ve bağlı yetki kavramlarıdır. Bağlı yetki bulunduğu durumlarda idari işlemin yerindelğini hukuk kuralları belirlemektedir ve bu durumlarda idarenin söz konusu kurallara uygun davranıp davranmadığı her zaman için

* Kabul Edildiği Tarih: 15.12.2017

DOI Numarası: [10.15337/suhfd.364591](https://doi.org/10.15337/suhfd.364591)

** Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi

E-mail Adresi: ahmettalhatetik@gmail.com

ORCID ID: orcid.org/0000-0003-1894-9065

denetlenebildiği söylenebilir. İdarenin takdir yetkisinin bulunduğu durumlarda ise yerindelik denetimi sorunu söz konusu olmaktadır. Bu noktada takdir yetkisinin denetimi hususunda hukuka uygunluk ve yerindeliğin sınırlarının çizilmesi gerekmektedir. Çalışmamızda da hukuk devleti ilkesi çerçevesinde yerindelik denetimi yasağı, yargı kararlarıyla birlikte incelenmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Hukuk Devleti İlkesi, Yerindelik Denetimi, Takdir Yetkisi, Bağlı Yetki, Hukuka Uygunluk Denetimi

ABSTRACT

One of the fundamental requirements of the rule of law principle is that administrative action is subject to judicial review. However, judicial authorities are subject to supervision of the legality of the proceedings, and it is not possible to conduct the appraisal. This is a requirement of the principle of separation of forces. One of the important aspects of the presence audit is the discretionary authority and connected authority concepts. The distinction between appreciation authority and connected authority concepts is important during judicial review. This is because the rules of the law determine the place of the transaction in cases where there is a jurisdiction, and in these cases, it is always possible to check whether the act is in compliance with the rules. Where there is a discretionary authority, there is a question of appropriateness. At this point, it is necessary to draw the boundaries of the appropriateness and appropriateness control of the discretionary authority. Our work will be tried to be examined together with judicial decisions that are not in the framework of the rule of law.

KEY WORDS: Principle of The State of Law, Expediency, Discretion, Binding Authority, Review of Compliance with Law

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti'nin bir hukuk devleti olduğu 1982 Anayasası'nın 2. maddesinde açıkça düzenlenmiştir. Buna göre "Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir". Hukuk devleti ilkesi

sadece anayasal bir hüküm olarak değil aynı zamanda değiştirilemeyecek ve değiştirilmesi dahi teklif edilemeyecek hükümler arasında yer almıştır.

Hukuk devleti ilkesinin gerçekleşebilmesi için de idarenin tüm işlem ve eylemlerin hukuki denetime tabi olması gerekir. İdarenin işlem ve eylemlerinin üstün hukuk kurallarına uygun olmasını öngören hukuk devleti ilkesine göre, bu uygunluğu tesis etmenin temel yolu da yargı denetiminin varlığıdır. Öyle ki hukuk devleti ilkesi ile bir yandan yasama faaliyeti denetim altında tutulurken diğer yandan da idari işlem ve eylemler de yargı denetimi tabi kılınabilmektedir¹. Ancak söz konusu yargısal denetim belirli durumlarda sınırlandırılmaktadır. Bu durumlardan bir tanesini de yerindelik denetimi yasağı oluşturmaktadır. Çalışmamızda öncelikle hukuk devleti ilkesi daha sonra ise yerindelik denetimi kavramı ve takdir yetkisi kavramı arasındaki ilişki incelenecektir.

I. HUKUK DEVLETİ İLKESİ

Hukuk devleti, soyut ve içeriğinin belirsiz olması hasebiyle herkes tarafından mutabakata varılmış bir tanımı olmayan ve koşulların değişmesiyle birlikte bu soyutluk ve belirsizlik ortamının da yansısıyla farklılaşan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır².

Anayasa Mahkemesi hukuk devletini şu şekilde ifade etmektedir. *“Anayasa’nın 2 nci maddesinde yer alan hukuk devleti, bütün işlem ve eylemlerinin hukuk kurallarına uygunluğunu başlıca geçerlik koşulu sayan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurmayı amaçlayan ve bunu geliştirerek sürdüren, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa’ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, insan haklarına saygı duyarak bu hak ve*

¹ AKKUŞ Selâhattin, Genel Kamu Hukuku, İstanbul, 2006, s. 364.

² ÖZKORKUT Ünal Nevin, *“1876 Anayasasının Hukuk Devleti Unsurları Açısından Osmanlı Devlet Anlayışına Getirdiği Yenilikler”*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 53, S. 1, 2004, s. 174. Hukuk devleti kavramının mutabakat sağlanmış tanımı için bkz. GÖZLER Kemal, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, B. 14, Bursa, 2013, s. 82; ATAR Yavuz, Türk Anayasa Hukuku, Güncellenmiş B. 6, Konya, 2011, s. 88; TUNÇ Hasan/BİLİR Faruk/YAVUZ Bülent, Türk Anayasa Hukuku, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş B. 2, Ankara, 2011, s. 80-81; ÖZBUDUN Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Ankara, 1998, s. 89; SOYSAL Mümtaz, 100 Soruda Anayasanın Anlamı, İstanbul, 1986, s. 243.

özgürlükleri koruyup güçlendiren, Anayasa ve hukuk kurallarına bağlılığa özen gösteren, yargı denetimine açık olan, yasaların üstünde yasa koyucunun da uymak zorunda olduğu temel hukuk ilkeleri ile Anayasa'nın bulunduğu bilinci olan devlettir"³.

Anglo-Sakson hukuk literatüründe "hukukun üstünlüğüne dayalı devlet" veya "hukukun hâkim olduğu devlet" olarak isimlendirilirken⁴, Anglo-Amerikan dünyada hukuk devleti "insanların değil hukukun yönetimi" olarak tarif edilmiş, bireyin özgür ve onurlu bir hayat sürmesinin ancak yönetimin hukuka uyması ile mümkün olabileceği, bu kapsamda söz konusu ilkenin yönetimin hukuka uygun davranmasını teminat altına alan bir formül olduğu kabul edilmiştir⁵. Bu çerçevede hukuk devletinin temel amacı devlet karşısında kişi hak ve özgürlüklerinin korunabilmesidir. Gerçekten hukuk devleti ilkesinin tarihi gelişimi incelendiğinde de bu durum net olarak görülecektir.

Hukuk devleti en geniş anlamıyla "yönetenlerin ve siyasal iktidar sahiplerinin keyfi işlem ve eylemlerine karşı yönetilenlere yani yurttaşlara hukuksal güvenceler sağlayan bir devlet tipi"⁶, "temel hak ve hürriyetlerin

³ Anayasa Mahkemesi, T. 02.06.2009, E. 2004/10, K. 2009/68, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, C. 1, S. 49, Ankara, 2012, s. 8; Benzer yönde kararlar için bkz. Anayasa Mahkemesi, T. 03.02.2011, E. 2009/5, K. 2011/31, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, C. 2, S. 48, Ankara, 2011, s. 670; Anayasa Mahkemesi, T. 16.07.2010 E. 2010/29, K. 2010/90, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, C. 3, S. 47, Ankara, 2010, s. 1277-1278; Anayasa Mahkemesi, T. 31.01.2007, E. 2005/51, K. 2007/12, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, C. 2, S. 44, Ankara, 2007, s. 639; Anayasa Mahkemesi, T. 08.01.2002, E. 2001/493, K. 2002/11, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, C. 2, S. 38, Ankara, 2003, s. 472; Anayasa Mahkemesi, T. 26.03.1999, E. 1999/14, K. 1999/6, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, C. 2, S. 35, Ankara, 2000, s. 406-407; Anayasa Mahkemesi, T. 11.10.1963, E. 1963/124, K. 1963/243, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, S. 1, B. 2, Ankara, 1964, s. 429; Anayasa Mahkemesi T. 24.10.1991, E. 1991/39, K. 1991/39, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, C. 1. S. 1, Ankara, 1996, s. 18.

⁴ **GÜRBÜZ** Taşbaşı Zeliha, Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Hukuk Devleti, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 1991, s. 11.

⁵ **ÇOBAN** Ali Rıza, Hukuk Devleti Hukuki Bir İlke Siyasi Bir İdeal, Ankara 2008, s. 11.

⁶ **MUMCUOĞLU** Maksut, "Hukuk Devletinde Bağımsız Yargının Yeri ve Bağımsız Yargının Türkiye'de Gelişimi", Ankara Barosu Dergisi, Y. 46, S. 2, Mart 1989, s. 263.

güvence altına alındığı ve kişilere hukuksal güvence sağlayan devlet”⁷, “insan haklarına saygı gösteren ve bu hakları koruyucu adil ve bir hukuk düzeni kuran ve bunu devam ettirmeye kendisini yükümlü sayan, bütün davranışlarında hukuk ve Anayasaya uyan, bütün işlem ve eylemleri yargı denetimine bağlı bulunan bir devlet”⁸, “yasaların egemenliğini zorunlu kılan devlet”⁹, “devletin faaliyetlerinin takdiri kaidelere değil, hukuk kaidelerine tabi olması”¹⁰ gibi çeşitli şekillerde izah edilmiştir.

İdarenin eylem ve işlemleri hukukilik karinesinden yararlanmaktadır. İdarenin eylem ve işlemlerinden zarar gören bir kimse hukukilik karinesini çürütebilirse zararının giderilmesini isteyebilir. Bu talep ise ancak idarenin sorumluluğunu kabul etmiş bir devlete karşı yapılabilir. İdarenin sorumluluğunu en gelişmiş düzeyde benimseyen devlet modeli ise hukuk devletidir¹¹.

Fransız İhtilali’nden sonra, 1791 yılında kabul edilen İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi *“insanların eşit doğduğunu ve eşit yaşamaları gerektiğini, insanların zulme karşı direnme hakkı olduğunu, her türlü egemenliğin esasının millete dayalı olduğunu ve mutlak egemenliğin bir kişi ya da grubun elinde bulunamayacağını, devleti idare edenlerin esas olarak millete karşı sorumlu olduğunu, hiç kimsenin dini ve sosyal inançları yüzünden kınanamayacağını”* ortaya koymuştur.

Bu tarihi gelişim sürecinde, hukuk devleti ilkesinin gerçekleşebilmesi için de devletin tüm işlem ve eylemlerin hukuki denetime tabi olması gerekir. Devletin işlem ve eylemlerinin üstün hukuk kurallarına uygun olmasını öngören hukuk devleti ilkesine göre, bu uygunluğu tesis etmenin temel yolu da yargı denetimin varlığıdır. Öyle ki hukuk devleti ilkesi ile bir yandan yasama

⁷ ERDEMİR Nevzat, *“Hukuk Devleti ve Savunma Hakkı”*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 1, 1988, s. 81.

⁸ ILICAK Mahir Can, *“Hukuk Devleti ve Yargı Gücü”*, Ankara Barosu Dergisi, S. 4, 1986, s. 3.

⁹ EVREN Teoman, *“Hukuk Devleti”*, Ankara Barosu Dergisi, S. 1, 1985, s. 10.

¹⁰ ONAR Siddik Sami, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, B. 3, C. 1, İstanbul 1966, s. 139.

¹¹ TEK Savaş, *“İdare Hukukunda İdarenin Sorumluluğu”*, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Nisan 2010, S. 1, s. 314.

faaliyeti denetim altında tutulurken diğer yandan da idari işlem ve eylemler de yargı denetimi tabi kılınabilmektedir¹².

Hukuk devleti ilkesi açısından en temel şart, devletin işlem ve eylemlerinin yasal denetime tabii olması hususudur. Bu açıdan devletin işlem ve eylemleri üstün hukuk kurallarına uygun olmalıdır. Bu uygunluğu sağlamanın yegâne yolu ise idari işlem ve eylemlerin yargı denetiminden geçmesidir. Hukuk devleti ilkesinin en temel şartlarından biri olan idarenin işlem ve eylemlerinin yargı denetime tabi olması kuralı gereğince birtakım işlem ve eylemlerin yargısal denetiminde kısıntıya gidilmesi hukuk devleti ilkesine zarar verir. Gerçekten hukuk devletinin varlığından söz edebilmek için bir taraftan yasama faaliyetleri denetim altında tutulmalı diğer taraftan da idarenin işlem ve eylemleri yargısal kontrol altına alınmalıdır. Bu çerçevede 1961 ve 1982 Anayasaları, idarenin her türlü eylem ve işleminin yargı denetimine bağlı olduğu hususunu hüküm altına almıştır¹³.

1961 Anayasasının 114. maddesinde de “idarenin hiçbir eylem ve işlemi, hiçbir halde yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılamaz.” hükmü bulunmaktadır. 1971 yılında yapılan değişiklikle madde “idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır.” şeklinde düzenlenmiş ve aynı maddeye “Yargı yetkisi yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekli ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini sınırlayacak tarzda kullanılamaz. İdari eylem ve işlem niteliğinde yargı kararı verilemez” hükmü eklenmiştir. Benzer düzenleme 1982 Anayasasında da kabul edilmiştir¹⁴. 2010 anayasa değişikliği ile de idarenin yargısal denetimine ilişkin “Yargı Yolu” başlıklı 125’inci maddesinde geçen “Yargı yetkisi, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlıdır” hükmüne, bu yetkinin “hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamayacağı” ifadesi eklenmiştir.

Görüldüğü üzere 1961 anayasasının katı hükmünden sonra idarenin yargısal denetimi 1971 değişikliği ile sınırlanmış ve 1982 anayasasında da benzer bir çizgi izlenmiştir. Yargı denetimi alanına getirilen sınırlara ve kısıntılara baktığımız zaman bunların ya yargı mercileri tarafından getirildikleri

¹² AKKUŞ, s. 364.

¹³ AKKUŞ, s. 364.

¹⁴ TAN Turgut, İdare Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2014, s. 625.

ya da yasama organı tarafından konuldukları görülmektedir.¹⁵ Bunlar üç başlık altına alınacak olursa; ilkinin yerindelik denetimi yasağı, ikincisinin yargı kısıntısı(hükümet tasarrufu),üçüncüsünün ise yasama kısıntısı olduğu söylenebilir. Çalışmamızda ise yerindelik denetimi yasağı ve takdir yetkisi kavramlarının ilişkisi incelenme konusu yapılmıştır.

II. YERİNDELİK DENETİMİ YASAĞI (İDARİ YARGI YETKİSİNİN HUKUKA UYGUNLUK DENETİMİ İLE SINIRLI OLMASI)

Hukuk devleti ilkesinin en önemli ve temel gereği yargı denetimidir¹⁶. Devlet karşısında daha güçsüz konumda olduğu kabul edilen bireyler hakkında tesis edilen idari işlemlerin, yargı denetimine tabi olması; adil yargılanma hakkının, buna bağlı olarak da hukuk devleti ilkesinin bir gereğidir¹⁷. İdarenin yargısal denetiminin temel amacı ise, idarenin hukuka aykırı davranmasını engellemek, hukuka aykırılıkları ve haksızlıkları gidermektir. Bu bakımdan idari yargının yetkisi, sadece idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluk denetimi ile sınırlıdır.

Bu ilke, Anayasa'nın 125. maddesinin 4. fıkrasında, *"Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz. Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı verilemez."* biçiminde ifade edilmiştir. Anayasa'nın bu hükmüne benzer düzenleme, 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanunu'nun 2. maddesinin 2. fıkrasında da *"İdari yargı yetkisi, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlıdır. İdari mahkemeler; yerindelik denetimi yapamazlar, yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya idarenin takdir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı veremezler."* şeklinde yer almaktadır. Görüldüğü üzere idarenin yargısal denetimi hukuka uygunluk denetimi ile sınırlandırılmış, yerindelik denetimi yapılması yasaklanarak

¹⁵ TAN, s. 626.

¹⁶ ONAR, s. 202.

¹⁷ ERSÖZ Ahmet Kürşat, "İdari Yargılama Usulünde Tanıklık", Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 1, Haziran 2015, s. 40.

idarenin takdir yetkisini kaldıracak şekilde karar verilmesi engellenmek istenmiştir¹⁸.

Danıştay da bir kararında bu durumu şöyle açıklamıştır: “İdari faaliyetlerin temel ve ortak amacı kamu yararını gerçekleştirmektir. İdarenin bu amacı sağlamak için yapacağı işlem ve eylemlerin türünü, zamanını ve yöntemini belirlemede sahip bulunduğu takdir yetkisinin sınırsız olmadığı ve yetki, şekil, sebep, amaç ve konu yönlerinden yargı denetimine tabi bulunduğu idare hukukunun bilinen ilkelerindedir. Anayasanın 125. maddesinin 4. fıkrasının ilk cümlesinde yer aldığı ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 2. maddesinde de açıkça ifade edildiği gibi idari işlemler üzerindeki yargısal denetim, bu işlemlerin hukuka uygunluğunun saptanmasıyla sınırlıdır. İdarenin takdir yetkisinin denetimine yargı organları yönünden getirilen ve idari işlemlerin yalnızca hukuka uygunluk açısından denetlenebilecekleri biçiminde ifade edilen kural aynı zamanda idarenin, takdir yetkisinin kullanılmasında uyması gereken sınırları da koymuş olmaktadır. Başka bir anlatımla, idarelerin belirli bir kamu hizmetinin etkili ve verimli bir biçimde yürütülmesi, kamu yararının daha somut bir biçimde ortaya konulması için birden çok seçenekten birisini tercihte takdir yetkisiyle donatıldıkları durumda idari yargı organlarının idareyi bu seçeneklerden birisini tercihe zorlayacak ya da belirli bir yönde işlem veya eylem tesisine zorunlu kılacak biçimde yargı kararı vermeleri Anayasa ve yasa kurallarıyla ve idare hukuku ilkeleriyle bağdaştırılamaz. Olayda, idarenin davacıyı kız meslek lisesi bulunan herhangi bir yere atama yapma konusunda takdir yetkisi bulunmakta olup, Mahkemece davacının kızının Çubuk Kız Meslek Lisesinde okuduğu ve Ankara... fabrikasında staj yapacağından bahisle durumunun değerlendirilmesinde ve idarenin takdir yetkisi kaldırılarak davacının Çubuk’a veya istemiyle sınırlı olan yerlere atamasının yapılması sonucunu doğuracak biçimde hüküm tesis edilmesinde isabet görülmemiştir.”¹⁹

İdari yargı yetkisinin hukuka uygunluk denetimi ile sınırlı olması, kuvvetler ayrılığı ilkesinin dolayısı ile yargı ile konum olarak yürütmenin altında

¹⁸ ÇAĞLAYAN Ramazan, İdari Yargılama Hukuku, 1. Baskı, Ankara 2011, s. 211.

¹⁹ Danıştay 5. Dairesi, T. 20.10.1993, E. 1993/4248, K. 1993/3874, www.hukukturk.com, e.t. 09.12.2017.

yer alan idarenin, devletin farklı birer fonksiyonu olmalarının doğal sonucudur²⁰. Kuvvetler ayrılığı ilkesi gereği, yasama, yürütme ve yargının yetki alanları Anayasa'da belirtilmiştir. Dolayısıyla yargı mercileri; yasama ve yürütmenin, yetki alanlarına giren konularda düzenleme yapma yetkilerini kullanmalarına engel olacak şekilde karar veremezler. Aksi halde fonksiyon gaspı konusu gündeme gelebilir²¹. Organik olarak yürütmenin altında yer alan idarenin, hukuka uygun olarak yaptığı tercihlerin doğru olmadığı kanaatiyle onun adına tercih yapılması ya da tercihe zorlanması da aynı sonucu doğurur niteliktedir. Ayrıca yargı kararının idarenin takdir yetkisini ortadan kaldıracak şekilde verilememesi, idari yargı denetiminin hukuka uygunluk denetimi ile sınırlı olması ve dolayısıyla yerindelik denetimi yasağının bir neticesidir.

Ancak söz edilen yargı yetkisinin sınırlandırılmasına ilişkin kavramlar birbirleri ile yakın ilişki içindedir. Diğer bir ifade ile yerindelik denetimi, takdir yetkisinin kullanılması ve takdir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı vermekle yakından ilgili gözükmektedir²². Bu durumda idarenin takdir yetkisi ve yerindelik kavramlarının irdelenmesi gerekir.

A. Takdir Yetkisi Kavramı

Takdir yetkisi, idareye davranışta bulunurken veya görevlerini yerine getirirken belirli oranda hareket serbestliği tanınması²³, çeşitli ihtiyaçlara cevap verme zorunluluğu bulunan idareye bazı hallerde tasarrufun sebebi, konusu veya zaman ve mekanını belirleme noktasında çeşitli ihtimallerden birini tercih edebilmesi²⁴ şeklinde tanımlanmaktadır. Takdir yetkisinden bahsederken karşıt anlamı olan bağıl yetki kavramından da bahsetmek

²⁰ GÜNDAY Metin, "1982 Anayasasına Göre, İdari Yargı Denetiminin Kapsamı ve Sınırları", İdari Yargı, Birinci Kitap, I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi, Danıştay Matbaası, Ankara 1991, s.144.

²¹ KÜÇÜK Adnan, "Batıda ve Türkiye Örneğinde Yargısal Aktivizm Tartışmaları Ve Yargısal Aktivizmin İyi ya da Kötü Bir Tutum Olup Olmadığı Meselesi", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl:8, S.31 (Temmuz 2017), s. 287.

²² GÖZÜBÜYÜK A. Şeref/TAN Turgut, İdare Hukuku, 8. Bası, Ocak 2016, C. II, s. 533.

²³ GİRİTLİ, İsmet /BİLGİN, Pertev /AKGÜNER, Tayfun /BERK Kahraman, İdare Hukuku, İstanbul 2015, s. 124; benzer tanım için bkz. GÖZÜBÜYÜK, Yönetim Hukuku, 24. Baskı, Ankara 2006, s. 333.

²⁴ ONAR, s. 420.

gerekir²⁵. İdareye birden çok seçenek içinden seçim yapma imkanı tanınmadığı durumlarda hukuk kuralları idarenin açıkça nasıl davranması gerektiğini belirlemişse bu durumda bağlı yetki söz konusu olur²⁶. Bu durumda idarenin seçim yapma imkanı olmayıp idarenin tek seçeneği kanunun öngördüğü kararı almaktır²⁷. Örneğin mevzuat silah taşıma ve bulundurma koşullarını sıkı bir şekilde belirlemiştir ve idare ancak söz konusu şartları yerine getiren bireylere ruhsat verebilir²⁸. Danıştay da bir kararında bu durumu şöyle açıklamıştır: “657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 108. maddesinin (b) bendi uyarınca kullanılabilir olan 24 ay süreli ücretsiz izin ancak davacının çocuğunun doğum tarihi olan 23.04.2011 tarihinden başlanılmak üzere kullanılabilir. Bu iznin kullandırılması konusunda da davalı İdare yukarıda zikredilen yasa hükmü uyarınca bağlı yetki içerisindedir. Bağlı yetki kapsamında İdarenin davacıya ücretsiz izin kullandırıp kullandırmama konusunda takdir yetkisi bulunmadığından, çocuğunun doğum tarihi olan 23.04.2011 tarihinden itibaren 24 ay süreyle davacıya ücretsiz izin verilmesi gerekmekte iken talebinin reddine ilişkin işlemde hukuka uyarlık bulunmamaktadır.”²⁹

Anayasanın 138. maddesindeki “Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.” hükmü gereğince idare, mahkeme kararlarını uygulama noktasında da takdir yetkisine sahip değildir³⁰. Söz konusu durum 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 28. maddesinde de “Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare, gecikmeksizin işlem

²⁵ ÖZAY İl Han, Gün Işığında Yönetim, İstanbul 1996, s. 418.

²⁶ GİRİTLİ/BİLGEN/AGÜNER/BERK, s. 126; ÜSTÜN Ümit Süleyman, Türk Vergi Hukukunda İdarenin Takdir Yetkisi, Ankara 2007, s. 17.

²⁷ GÖZLER, İdare Hukuku Dersleri, s. 353.

²⁸ GİRİTLİ/BİLGEN/AGÜNER/BERK, s. 126.

²⁹ Danıştay 5.Dairesi, T. 21.12.2015, E.2013/8964, K. 2015/10687, www.hukukturk.com, e.t. 09.12.2017.

³⁰ ODYAKMAZ Zehra/KAYMAK Ümit/ERCAN İsmail, İdari Yargı, 11. Baskı, İstanbul 2015, s. 31.

tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemez.” şeklinde hükme bağlanmıştır. Danıştay ise bu durumu bir kararında “...yürütmenin durdurulması yönünde verilen kararlar da iptal kararları gibi işlemler üzerinde aynı etki ve sonucu doğurdıkları için, içeriğine uygun olarak, değiştirilmeksizin ve geciktirilmeksizin idareler tarafından yerine getirilecektir. Bu anlamda, idarelerin kararların uygulanıp uygulanmama konusunda takdir yetkisine sahip olmadıkları, bu kararların doğruluğunu tartışma ve buna göre uygulama noktasında yetkilerinin bulunmadığı, bu alandaki yetkilerinin bağlı yetki niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.”³¹ şeklinde belirtmiştir. Ancak Türk hukukunda, idare söz konusu yükümlülüğünü yerine getirmediğinde, onu harekete geçirmek üzere kullanılan etkin bir mekanizma bulunduğunu söylemek güçtür³². Bu durumun ise yargı denetiminin etkinliği açısından olumsuzluk oluşturduğu söylenebilir. Yine inşaat ruhsat talebi veya pasaport talebi gibi mevzuatta şartları sıkı şekilde belirtilmiş konularda da şartları sağlayan bireylere talebin konusunu verilir verilmemesi hususunda idarenin takdir yetkisi bulunmaz³³. Ancak doktrindeki bazı yazarlara göre idarenin tamamen takdir yetkisinin bulunduğu alanların olmadığı gibi takdir yetkisinin hiç olmadığı yani idarenin mutlak bir bağlı yetkisinin söz konusu olamayacağı ileri sürülmüştür³⁴. Ayrıca takdir yetkisi ve bağlı yetki birbirlerini ortadan kaldıran kavramlar olmadığı da belirtilmektedir³⁵. Aynı idari işlemin bazı unsurlarında bağlı yetki söz konusuysen bazı unsurlarında idareye takdir yetkisi tanınmış olabilir³⁶. İdari işlemin amaç unsuru her zaman kamu yararı ile

³¹ Danıştay 5. Dairesi, T. 17.03.2017, E. 2013/3793, K. 2017/690, www.hukukturk.com, e.t. 09.12.2017.

³² **ÇALIŞ** Hande Sena, İdari Yargının Varlık Sebebi Olarak İptal Davası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2017, s. 101.

³³ **ONAR**, s. 426.

³⁴ **YAYLA** Yıldızhan, “İdarenin Takdir Yetkisi”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 30, S. 1, s. 202; **DURAN** Lütfi, “İdari İşlem Niteliğinde Yargı Kararıyla Vergi Davalarının Çözümü”, Amme İdaresi Dergisi, C. 20, S. 4, s. 6.

³⁵ **AZRAK** Ali Ülkü, “İdari Yargı Denetiminin Sınırı Olarak İdarenin Takdir Yetkisi”, İdare Hukuku İlimleri Dergisi, Aralık 1985, Y. 6, S. 1-3, s. 24.

³⁶ **ONAR**, s. 426.

bağlıyken sebep ve konu unsurlarında takdir yetkisinin bulunabilmesi, unsurlardaki bağlı yetki ve takdir yetkisinin birbirlerine sirayet etmemesinin en temel örneği niteliğindedir³⁷. Diğer yandan doktrinde, takdir yetkisi bulunan bir durumda, idarenin takdir yetkisini kullanması üzerine ortaya çıkan sonuçtan dolayı bağlı yetki ile yükümlülük altına girebileceği ileri sürülmüştür³⁸. Nitekim idarenin başlangıçta takdir yetkisi varken, bu takdir yetkisini kullanması sonucu bağlı yetki ile bir yükümlülük altına girmesi söz konusu olabilir. Örneğin devlet memurluğuna atama için sınav açıp açmama konusunda takdir yetkisi bulunan idarenin, takdir yetkisini kullanarak sınav açması durumunda, sınav sonuçlarına göre atama yapması konusunda bağlı yetki içine girdiği kabul edilmektedir³⁹. Danıştay'ın 2001 yılındaki bir kararında da durum benzer biçimde şu şekilde ifade edilmiştir: *"Kamu görevine atama yapıp yapmamak konusunda idarenin sahip olduğu takdir yetkisi sadece "boş olan kadroya atamak veya atamamak" konusuna ilişkin genel bir yetki olup, bu kadroya atanacak kişinin tutum ve davranışları üzerinde değerlendirme yapma yetkisini içermez. Başka bir ifade ile idare boş olan bir kadroya atama yapmak için harekete geçtiği andan itibaren bağlı yetki içine girer."*⁴⁰

Ancak idarenin söz konusu takdir yetkisini dilediği gibi keyfi bir şekilde kullanması hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmaz⁴¹. Takdir yetkisinin hukuka uygunluk denetimi, bu yetkinin yerinde ya da ihtiyaca uygun olup olmadığının denetlenmesi demek değildir⁴². Hukuka uygun bir işlem ihtiyaca tam olarak uygun olmayabilir. Zira ihtiyaca uygunluk kişiye ve yere göre değişken bir kavramdır. Mahkemeler hukuka aykırı olmayan bir işlemi faydalı veya yerinde görmediğinden bahisle iptal edemez⁴³. Daha önce de ifade edildiği gibi hukuka

³⁷ ONAR, s. 426; YAYLA Yıldızhan, "İdarenin Takdir Yetkisi", s. 202.

³⁸ AKYILMAZ Bahtiyar/SEZGİNER Murat/KAYA Cemil, Türk İdare Hukuku, 7. Bası, Ankara 2016, s. 148.

³⁹ AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 148.

⁴⁰ Danıştay 5. Dairesi, T. 13.03.2003, E. 2001/5253, K. 2003/796, www.hukukturk.com, e.t. 09.12.2017.

⁴¹ BOZ Selman Sacit, İdare Hukukunda Haklı Beklentinin Korunması, Ankara 2017, s. 145-146.

⁴² KALABALIK Halil, "İdarenin Yargısal Denetiminin Sınırları ve Takdir Yetkisi", s. 190.

⁴³ KALABALIK Halil, İdari Yargılama Usulü, 4. Baskı, Konya 2011, s. 11.

uygun işlemlerin sübjektif olarak ihtiyaca uygunluğunun denetlenmesi fonksiyon gaspı konusunu gündeme getirebilir. Ancak idare de takdir yetkisini kullanırken hukuk devleti ilkesi gereği tamamen serbest değildir. Nitekim takdir yetkisi idarenin mutlak, sınırsız ve keyfi olarak kullanabileceği bir yetki değildir⁴⁴. İdare takdir yetkisini kullanırken; kanunun koyduğu sınırlar çerçevesinde, eşitlik ilkesine uygun, kamu yararı maksadıyla ve gerekçeli olarak kullanılmalıdır⁴⁵. Danıştay da bir kararında idarenin takdir yetkisini ve hukuka uygunluk denetimini şu şekilde açıklamıştır:

“2577 sayılı Kanun'un 2. maddesinde tüm idari işlemlerin, yetki, şekil, sebep, konu ve maksat unsurları yönünden denetleneceğinin belirtildiği, bu kapsamda takdire dayanan idari işlemlerin gerekçeli olması, gerekçelerin hukuken kabul edilebilir tarzda açık ve net bir şekilde ortaya konulması, mevzuatta atanmak/görevlendirilmek için belirlenen asgari kriterleri sağlayan fakat geçmiş hizmetleri, eğitim, özlük ve sicil durumları farklılaşan kişiler arasında tercihte bulunulurken, tercih edilen kişilerin tercih edilmeyenlere göre geçmiş çalışma, başarı, liyakat ve sicil durumuna göre üstünlüğünün ortaya konulması gerektiği, hukuka uygunluk denetiminin ilkelerindedir. Bu durumda, boş kadrolara kamu yararı ve hizmet gerekleri gözetilerek en uygun kişiyi atama konusunda, gerekli nitelikleri taşıyanlar arasında tercihte bulunma hususunda takdir yetkisine sahip olan davalı idarenin bir göreve atama yapıp yapmama veya elinde bulunan boş kadrolara atanma niteliği taşıyan kişilerin kadro sayısından fazla olması halinde bu kadrolara atayacağı kişileri hizmet gereklerini gözönüne alarak seçmek hususunda takdir yetkisine sahip olduğu ve açık değerlendirme hatası olmadıkça idarenin tercihini belli bir yönde kullanması konusunda yargı yoluyla zorlanmasına da hukuken olanak bulunmadığı; öte yandan, 2577 sayılı Kanunun 2. maddesi uyarınca idari yargı yerlerince de, idarelerin bu yöndeki takdir yetkisinin kaldırılması sonucunu doğuracak şekilde karar verilemeyeceği hususları birlikte değerlendirildiğinde;

⁴⁴ AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 152.

⁴⁵ GÖZÜBÜYÜK A. Şeref, Yönetmelik Yargısı, 32. Bası, Ankara 2012, s. 334; ÇAĞLAYAN Ramazan, “Türk Hukukunda İdarenin Takdir Yetkisinin Yargısal Denetimi”, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 3-4, Aralık 2003, s. 183; ÜSTÜN, s. 41.

hukuka uygun olarak tesis edildiği anlaşılan dava konusu işlemlerin iptali yolunda verilen İdare Mahkemesi kararında yasal isabet bulunmamaktadır.”⁴⁶

B. Yerindelik Denetimi

Yerindelik kavramı doktrinde kolaylıkla tanımlanabilecek bir kavram olarak görülmemiştir⁴⁷. Kamu hizmeti gereklerinin idarenin takdir yetkisi dahilinde değerlendirilmesi⁴⁸, idari tasarrufun ihtiyaçlara uygunluğu⁴⁹, idarenin karşılaştığı problemlere en makul çözümü bulması⁵⁰, idari işlem veya eylemlerin uygulanmasında hal ve şartlara göre, idari gereklere uygun davranılması⁵¹ ve takdir yetkisi bulunan bir işlemde, idarenin, kendisine hukukun tanıdığı sınırlar içinde tercih edilebilir seçeneklerden hangisi tercih edilirse edilsin kamu yararına eşdeğer ölçüde hizmet edildiği uç nokta⁵² şeklinde tanımlanmıştır.

Yerindelik denetimi kamuoyu denetimi veya idari denetim gibi yargı dışı mekanizmalar tarafından yapılması gerektiği söylenebilir⁵³. Örneğin 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun 1. maddesinde “*Bu Kanunun amacı; kamu hizmetlerinin işleyişinde bağımsız ve etkin bir şikâyet mekanizması oluşturmak suretiyle, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmak üzere Kamu Denetçiliği Kurumunu oluşturmaktır.*” hükmü yer almaktadır. İdarenin bütünlüğü ilkesinin bir sonucu olan hiyerarşi yetkisinde de hiyerarşik amir,

⁴⁶ Danıştay 2. Dairesi, T. 09.09.2015, E.2015/776, K.2015/7223, www.hukukturk.com, e.t. 09.12.2017.

⁴⁷ YENİCE Kazım, İdari Yargılama Usulü, Ankara 1983, s. 127.

⁴⁸ YENİCE, s. 136

⁴⁹ GÖZÜBÜYÜK A. Şeref, Yönetmelik Yargısı, 32. Bası, Ankara 2012, s. 32; ÜSTÜN, s. 45.

⁵⁰ GÖZLER Kemal/KAPLAN Gürsel, İdare Hukuku Dersleri, 11. Baskı, Bursa 2011, s. 360.

⁵¹ KALABALIK Halil, “İdarenin Yargısal Denetiminin Sınırları ve Takdir Yetkisi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 1, 1997, s. 190.

⁵² GÜRAN Sait, Danıştay ve İdari Yargı 140. Yıl Sempozyumu, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları, No: 77, 12 Mayıs 2008, s. 60.

⁵³ ALİM Ümit, Türk Hukukunda Yasama Kısıntısı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2008, s. 40; GÖZÜBÜYÜK A. Şeref/TAN Turgut, s. 530; GÖZÜBÜYÜK, Yönetmelik Yargısı, s. 17.

astının işlemlerini hukuka uygunluk ve yerindelik açısından denetleyebilir⁵⁴. Bu durum hiyerarşi yetkisinin doğası gereğidir. Örneklerden de anlaşılacağı üzere yerindelik denetimini idare bir anlamda kendi silsilesi içinde yapmaktadır. Kuvvetler ayrılığı ilkesi gereğince yürütmenin diğer erklerden bağımsız olması, yerindelik denetiminin yargı erki tarafından yapılamaması sonucunu doğurmaktadır.

Hukuka uygunluk ile yerindelik denetiminin sınırını belirleyecek olan yargı mercileridir. Ancak bu sınırın belirlenmesi uygulamada önemli bir sorun olarak gözükmemektedir⁵⁵. Çünkü hukuku uygunluk ile yerindeliği her zaman birbirinden net bir şekilde ayırmak mümkün görünmemektedir⁵⁶. Danıştay kararlarına bakıldığında da bu sınırın belirlenmesinde zorlanıldığı söylenebilir⁵⁷. Örneğin Danıştay 8. Dairesi'nin bir kararında *"...idari yargı yerlerinin, idari işlemler üzerindeki yargısal denetimi, bu işlemlerin hukuka uygunluklarının saptanmasından ibarettir. Bu denetim, idarelere yapacakları eylem ve işlemler bakımından takdir yetkisi tanınan kimi durumlarda, bu yetkinin kamu yararı ve hizmet gereklerine uygun olarak kullanılıp kullanılmadığının, nesnel davranılıp davranılmadığının belirlenmesi ile sınırlı olmaktadır. Olayda, açık bulunan yardımcı doçentlik kadrosuna davacı ile birlikte bir başka kişinin daha başvurduğu, Yasanın öngördüğü biçimde oluşturulan jürinin görüşü esas alınarak, idarece takdir yetkisinin bu kadroya her ikisinin de atanmaması yolunda kullanıldığı anlaşılmaktadır. Burada, davalı idare takdir yetkisini mutlak ve sınırsız kullandığından, oluşturulan işlemlerin kamu yararına ve hizmet gereklerine aykırı olduğundan söz edilemeyeceği açıktır. Belirtilen nedenlerle, davacının yardımcı doçentlik kadrosuna atanmamasında hukuka aykırı bir durum bulunmadığından, İdare Mahkemesince, bilirkişi incelemesi yaptırılarak sonucuna göre, davacının*

⁵⁴ **KALABALIK** Halil, İdare Hukukunun Temel Kavramları ve Kurumları, 5. Baskı, 2014 Konya, s. 66.

⁵⁵ **OYTAN** Muammer, "Yargılamanın Yargılama Teknikleriyle Sınırlandırılması", I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi, Ankara, 1-4 Mayıs 1990, s. 149.

⁵⁶ **GÖZÜBÜYÜK/TAN**, İdare Hukuku, C. II, s. 530.

⁵⁷ **HACİBRAHİMOĞLU** Nurhan, Yargı Kararları Işığında Takdir Yetkisi ve Yerindelik Denetimi 2010 Anayasa Değişikliğinin Bu Duruma Muhtemel Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012, s. 142.

atanması gerektiği yönünde karar verilmesinde yukarıda yer alan Anayasa ve yasa kurallarına uyarlık görülmemekte...⁵⁸ ifadesi yer almaktadır. Söz konusu hükümde idarenin, boş olan kadroya başvuranlardan hiçbirini atamaması hususunda takdir yetkisini sınırsız ve mutlak olarak kullandığı tespit edilmiş ve bu durumda hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir. Danıştay 5. Dairesinin bir kararında ise “... idari yargının denetim alanının dışında bırakılan husus, yerindelik alanına ilişkin olup, örneğin aynı hukuki durumda olan kişiler için bir idari işlem yaparken idarenin tercihini şu veya bu kişi lehine kullanması ile ilgili veya idarelerin yerine geçerek idari, eylem ve işlem niteliğinde yargı kararı verilmesidir.”⁵⁹ şeklinde hüküm vermiştir. Kararda yerindeliliğin, eşit konumda olan kişiler için bir idari işlem yapılırken iki seçenektan birisinin tercih edilmesi ile ilgili olduğu belirtilmiştir. Ancak bu durumun yerindelik alanına girmediği, idarenin yaptığı tercihlerde gerekçe sunması gerektiği savıyla öğretide eleştirilmiştir⁶⁰.

Görüldüğü üzere takdir yetkisi ve yerindelik kavramları birbirleriyle yakın ilişki içindedir. Bu yüzden yerindelik kavramı açıklanırken yakın, hatta bir anlamda iç içe olan takdir yetkisi kavramı ile birlikte ele alınması faydalı olacaktır⁶¹.

C. Yerindelik ve Takdir Yetkisi İlişkisi

Yerindelik sahasının, “maddi olayların değerlendirilmesi ve nitelendirilmesi”, “belirli bir yönde hareket edip etmeme imkanı” ve “harekete geçme zamanının belirlenmesi” olarak üç unsurdan oluştuğu kabul edilir⁶². Ayrıca takdir yetkisi bu unsurların hepsinde veya sadece birinde olabilirken, bağlı yetki için üç unsurun hiçbirinin bulunmaması gerekir⁶³. Daha

⁵⁸ Danıştay 8. Dairesi, T. 23.01.1997, E.1995/131, K.1997/206; benzer yöndeki karar için bkz. Danıştay 5. Dairesi, T. 10.02.2009, E. 2007/2093, K. 2009/502, www.hukukturk.com, e.t. 10.12.2017.

⁵⁹ Danıştay 5. Dairesi, T. 23.10.1986, E. 1985/596, E. 1986/1084, www.sinerjimevzuat.com.tr, e.t. 11.12.2017.

⁶⁰ ÇAĞLAYAN, “Türk Hukukunda İdarenin Takdir Yetkisinin Yargısal Denetimi”, s. 199.

⁶¹ ÇAĞLAYAN, “Türk Hukukunda İdarenin Takdir Yetkisinin Yargısal Denetimi”, s. 196.

⁶² GİRİTLİ/BİLGEN/AKGÜNER/BERK, s. 130; YAYLA, “İdarenin Takdir Yetkisi”, s. 207-208.

⁶³ YAYLA, “İdarenin Takdir Yetkisi”, s. 208; GİRİTLİ/BİLGEN/AKGÜNER/BERK, s. 130.

önce yapılan açıklamalar göz önüne alındığında takdir yetkisinin bulunduğu durumlarda yerindelik tartışmasının zuhur ettiği görülür⁶⁴. Çünkü bağlı yetkinin bulunduğu durumlarda yerindeliği hukuk kuralları belirlemiştir ve idarenin bu kurallara uyup uymadığı her zaman denetlenebilir⁶⁵.

Sınırları net olarak belirlenemeyen yerindelik ve takdir yetkisi kavramlarının⁶⁶ farklarına yönelik doktrinde çeşitli görüşler bulunmaktadır⁶⁷. AKILLIOĞLU, yerindeliğin ayrı bir alan olarak değil bir anlamda takdir yetkisi denetiminin bir türü olarak görülmesi gerektiği, aksi halde hiç denetlenemeyen bir alanın ortaya çıkacağını⁶⁸ savunurken; AZRAK, takdir yetkisinin hukuk kuralları sınırları içerisinde idarenin serbest bir şekilde karar verebilme alanı olduğunu, yerindeliğin ise söz konusu serbest alan içinde idarenin aldığı kararın konusunu oluşturduğunu⁶⁹ ayrıca takdir yetkisinin yapılan idari işlemde bağımsız ve uygulanmakla tükenen bir yetki olduğunu, yerindeliğin ise idari işlemin meydana getirdiği ve bir anlamda süreklilik arz eden bir durum olduğunu belirtmiştir⁷⁰. OYTAN, yerindelik kavramının, takdir yetkisinin yargı denetimi dışında kalan kısmına tekabül ettiğini⁷¹; YAYLA ise yerindeliğin, takdir yetkisinin çekirdek kısmını oluşturduğunu ve yargı denetiminin, çekirdek kısma geldiğinde durması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca “takdir yetkisinin yerindelik alanında var olduğu”⁷² ancak “yerindelik

⁶⁴ “Bir idari faaliyette takdir yetkisi tanınmışsa, ancak o zaman çözümün yerindeliği tartışılabilir.”, YENİCE/ESİN, s. 136.

⁶⁵ GİRİTLİ/BİLGEN/AGÜNER/BERK, s. 127.

⁶⁶ AZRAK, “İdari Yargı Denetiminin Sınırı Olarak İdarenin Takdir Yetkisi”, s. 17.

⁶⁷ BOZ, s. 151.

⁶⁸ AKILLIOĞLU Tekin, “Yönetmelik Yargı ve Denetimin Etkinliği”, Amme İdaresi Dergisi, C. 23, S. 1, 1990, s. 9-10.

⁶⁹ AZRAK, “İdari Yargı Denetiminin Sınırı Olarak İdarenin Takdir Yetkisi”, s. 27.

⁷⁰ AZRAK, s. 27.

⁷¹ OYTAN Muammer, “Yargılamanın Yargılama Teknikleriyle Sınırlandırılması”, I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi, Ankara, 1-4 Mayıs 1990, s. 156.

⁷² GİRİTLİ/BİLGEN/AGÜNER/BERK, s. 130.

sahasının tamamen takdir yetkisine dahil edilmesinin doğru olmadığı”⁷³ da savunulan görüşler arasındadır.

Bahsedilen görüşler değerlendirildiğinde YAYLA'nın tespiti konunun anlaşılması bakımından isabetli görünmektedir. Bu görüşten yola çıkılarak konu “meyve” metaforuyla izah edilebilir. Meyvenin dış kabuğunun hukuk kuralları olduğu düşünülürse meyvenin etli kısmının takdir yetkisi, çekirdeğinin ise yerindelik olduğu söylenebilir. Tıpkı dış kabukla kaplı meyve gibi çerçevesi hukuk kurallarıyla çizilmiş takdir yetkisinin yargı denetimi yapılırken çekirdek kısmına gelindiğinde durulması gerekir. Zira bu kısım işlemin yerindeliliğini oluşturur. Çekirdeğin içini ise daha önce belirttiğimiz yerindeliliğin unsurları olarak sayılan idarenin “maddi olayı değerlendirilmesi ve nitelendirilmesi”, “belirli bir yönde hareket edip etmeme imkanı” ve “harekete geçme zamanını belirlenmesi”⁷⁴ oluşturur. Yargı mercilerinin de takdir yetkisinin hukuka uygunluk denetimini yaptıktan sonra çekirdeğin iç kısmına geçerek denetim yapmaları mümkün değildir. Ancak çekirdeğin sınırları her zaman belirgin olmamaktadır. Öyleyse asıl problemin çekirdeğin sınırının belirlenmesi olduğunu söylenebilir.

Danıştay 17. Dairesi bir kararında “*İdarelerin belirli bir kamu hizmetinin etkili ve verimli bir biçimde yürütülmesi, kamu yararının somut biçimde ortaya konulması için birden çok seçenekten birisini tercihte takdir yetkisine sahip olmaları halinde yapılacak yargısal denetim, idarenin tercih ettiği seçeneğin ve bunun uygulanmasının hukuka uygun olup olmadığının araştırılması ve saptanması ile sınırlanmıştır. İdari yargının idareyi bu seçeneklerden birisini tercihe zorlayacak ya da belli bir yönde işlem ve eylem tesisine zorunlu kılacak biçimde yargı kararı vermeleri halinde, hukuka uygunluk denetimi aşılarak yerindelik denetimi yapılmış olacaktır.*”⁷⁵ ifadelerine yer vermiştir. Söz konusu kararda Danıştay, yerindelik denetimini idarenin takdir yetkisi içerisindeki seçeneklerden birisini tercihe zorlanması veya idareyi belirli yönde işlem

⁷³ YAYLA, “İdarenin Takdir Yetkisi”, s. 207.

⁷⁴ GİRİTLİ/BİLGEN/AGKÜNER/BERK, s. 130; YAYLA, “İdarenin Takdir Yetkisi”, s. 207-208.

⁷⁵ Danıştay 17. Dairesi, T. 18.02.2016, E. 2015/12079, K. 2016/1040; benzer yöndeki karar için bkz. Danıştay 5. Dairesi, T. 12.05.2010, E. 2008/4162, K. 2010/3090, www.sinerjimevzuat.com.tr, e.t. 11.12.2017.

veya eylem tesis etmeye zorlayacak şekilde yargı kararı verilmesi olarak tanımlayarak takdir yetkisi ve yerindelik denetimi ilişkisini bir anlamda ortaya koymuştur.

İdarenin takdir yetkisini kullanırken önünde birden fazla seçenek bulunmaktadır. İdarenin söz konusu seçeneklerden birisini seçmesi halinde yaptığı seçimin denetlenmesi konusunda problem çıkmaktadır. İdarenin yaptığı seçimin denetlenmesi bir yerindelik denetimi midir? Yerindelik denetimi olduğu kabul edilirse idarenin yaptığı seçimler hiç denetlenemeyecek midir? Görüldüğü üzere sorun takdir yetkisinin denetimi sırasında ortaya çıkmaktadır. Yargı mercilerinin idarenin takdir yetkisini tamamen denetim dışı bırakmaları durumunda ise idarenin keyfi davranma tehlikesi ile karşı karşıya kalınmaktadır. Bu durum ise hukuk devleti ilkesi gereği mümkün değildir. Öyleyse idarenin takdir yetkisine dayanarak tesis ettiği işlemler, takdir yetkisinin kötüye kullanılmaması, keyfiliğe yol açmamak ve dolayısıyla bireylerin haklarının korunması için denetlenmesi gerekir⁷⁶. Doktrinde takdir yetkisinin denetiminde uyulması gereken belirli ölçütler ortaya konulmaktadır. Bir anlamda söz konusu ölçütlerin dışına çıkılması, takdir yetkisinin hukuka uygunluk denetiminin sınırını aşarak yerindelik denetimine girilmesi anlamını taşımaktadır. Örneğin Bakanlar Kurulu Anayasa'nın 115. maddesine göre kanunların uygulamasını göstermek veya emrettiği işleri belirtmek amacıyla tüzük çıkarabilir. Eleştirilen bir durum olmakla birlikte⁷⁷ öğretide, içtihatta ve uygulamada Bakanlar Kurulu'nun yönetmelik çıkarma yetkisine de haiz olduğu kabul edilir⁷⁸. Bakanlar Kurulu'nun bir konuyu düzenlemek için tüzük veya yönetmelikten birisini tercih etmesi takdir yetkisinin içerisinde telakki edilmektedir⁷⁹. Bu konu ile ilgili bir uyuşmazlık çıktığında Danıştay'ın söz konusu ölçütlerin dışına çıkarak Bakanlar Kurulu'nu iki tercihten birisine zorlayacak şekilde karar vermesi

⁷⁶ **KAYA** Cemil, İdarenin Takdir Yetkisi ve Yargısal Denetimi, 1. Baskı, Ekim 2011, s. 120.

⁷⁷ **DURAN** Lütfi, İdare Hukuku Ders Notları, İstanbul 1982, s. 460; **GÖZÜBÜYÜK/TAN**, s. 114.

⁷⁸ **AKYILMAZ/SEZGINER/KAYA**, s. 68; **ÜSTÜN**, s. 79.

⁷⁹ **BOZ** Selman Sacit/**ÖZTOPRAK** Sezin, The Regulatory Transactions of The Administration Under The Hierarchy Of Turkish Law, Vienna 10th International Academic Conference, 3 June 2014, p. 150-151.

yerindelik denetimi anlamı taşıdığı söylenebilir. Bunlar aynı zamanda idarenin takdir yetkisinin kullanırken uyması gereken kıstaslardır. Söz konusu ölçütler şu şekilde sıralanabilir⁸⁰:

-İdare takdir yetkisini kanunun çizdiği sınırlar içinde yani kanuna uygun olarak kullanılmalıdır.

-Takdir yetkisini, “Eşitlik”, “Sosyal Devlet”, “Hukuk Devleti”, “Ölçülülük”, “Çevrenin korunması”, “Çalışma ve Sözleşme Hürriyeti” gibi Anayasal ilke ve kurallara uygun olarak kullanılmalıdır⁸¹.

-Kamu yararı ve kamu hizmeti gereklerine uygun olarak kullanılmalıdır.

-Gerekçeli olarak kullanılmalıdır.

Türk hukukunda idarenin tesis edeceği işlemlerde gerekçe belirtmesini zorunlu kılan genel bir düzenleme yoktur⁸². Ancak idare takdir yetkisini kullanarak yapacağı işlemlerde, bu işlem hakkında idari bir dava açıldığında mahkemeye işlemin gerekçesini bildirmek zorundadır⁸³. “Kamu yararı ve hizmet gerekleri” ise soyut ve net olarak tanımlanma olanağı bulunmayan kavramlardır. Zira söz konusu kavramlar toplumsal ihtiyaçların değişimine göre şekillenmektedir⁸⁴. Dolayısıyla idari yargı mercileri de karar verirken somut olaya göre değerlendirme yapmakta ve bütün durumlar için geçerli “kamu yararı ve hizmet gerekleri ölçütü” belirlememektedir⁸⁵. Son olarak konu ile ilgili Danıştay kararlarına bakmak faydalı olacaktır.

Danıştay 5. Dairesi daha önce belirttiğimiz bir kararında “*Kamu görevine atama yapıp yapmamak konusunda idarenin sahip olduğu takdir yetkisi sadece "boş olan kadroya atamak veya atamamak" konusuna ilişkin genel bir yetki olup, bu kadroya atanacak kişinin tutum ve davranışları üzerinde değerlendirme yapma yetkisini içermez. ... yasada ve yönetmeliklerde*

⁸⁰ GÖZÜBÜYÜK/TAN, s. 513; ÇAĞLAYAN, “Türk Hukukunda İdarenin Takdir Yetkisinin Yargısal Denetimi”, s. 183; AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 152-153.

⁸¹ KAYA, s. 130-156.

⁸² KAYA, s. 172; ODYAKMAZ/KAYMAK/ERCAN, s. 35.

⁸³ ODYAKMAZ/KAYMAK/ERCAN, s. 37.

⁸⁴ HACİBRAHİMOĞLU, s. 157.

⁸⁵ ÇAĞLAYAN, “Türk Hukukunda İdarenin Takdir Yetkisinin Yargısal Denetimi”, s. 191.

belirlenen niteliklere sahip olup, yarışma ve yeterlik sınavını kazanmış olanlar arasından sırası ile atama yapmak zorundadır. İdarenin bu niteliklere sahip olanlar arasından "ilgilinin tutum ve davranışlarına" göre seçme hakkına sahip olduğunu kabul etmek Anayasa ve Yasa ile belirlenen özelliklerin bir yana bırakılarak, atama işlemini yetkili makamın subjektif değerlendirmesine bırakmak anlamını taşır ki, bunun sınırını belirleme olanağı yoktur. Böylesine subjektif değer yargılarına bağlı olarak kullanılacak takdir yetkisinin keyfiliğe dönüşmesi muhtemel olduğu gibi, böyle bir uygulama Anayasa'da ifade edilen "kanun önünde eşitlik" ilkesinin ve "kamu hizmetine girme hakkının" ihlali niteliğini taşır. Bu hukuki durum karşısında, davalı idarenin güvenlik soruşturmasına ve yine bu soruşturma sonucu elde edilen "tutum ve davranışlarıyla müfettişlik görevini olumlu bir şekilde yürütemeyeceği görüşünü kuvvetlendiren ibareler olduğu" şeklindeki somut olmayan bilgilere dayanarak davacının atamasının yapılmaması yolundaki dava konusu işleminde hukuka ve Anayasaya uyarlık bulunmamaktadır."⁸⁶ şeklinde hüküm vermiştir. Bu kararda Danıştay idarenin boş kadroya atama yapmak için faaliyete geçtiği andan itibaren bağlı yetki içine girdiğini belirtmiş ve mevzuatta öngörülen yarışma ve yeterlik sınavını kazanmış olanlar arasından sırası ile atama yapmak zorunda olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca idarenin bu niteliklere sahip olanlar arasından "ilgilinin tutum ve davranışlarına" göre seçme hakkına sahip olduğunu kabul etmek, atama işlemini yetkili makamın öznel değerlendirmesine bırakmak anlamını taşıdığını ve bu durumun "kanun önünde eşitlik" ilkesinin ve "kamu hizmetine girme hakkının" ihlali niteliğini taşıdığını saptamıştır. Görüldüğü üzere kararda takdir yetkisinin Anayasal ilkelere uygun kullanılması gerektiği ifade edilerek kanun önünde eşitlik ve kamu hizmetine girme hakkı vurgulanmıştır. Danıştay 5. Dairesi başka bir kararında "Anayasanın 2. maddesinde "Türkiye Cumhuriyetinin ... sosyal bir hukuk Devleti olduğuna işaret edilmekte ve bu ilke ile Devletin kendi koyduğu hukuk kurallarına uyması ve çalışan, çalıştığı halde karşılığını yeterince alamayan ve mutlu bir yaşantıya kavuşamayan kişilere yardımcı olmasının amaçlandığı, Anayasa Mahkemesinin pek çok kararında vurgulanmış

⁸⁶ Danıştay 5. Dairesi, T. 13.03.2003, E. 2001/5253, K. 2003/796, www.hukukturk.com, e.t. 10.12.2017.

bulunmaktadır. Öte yandan Anayasanın 41. ve 55. maddeleri ailede huzur ve refahın sağlanması ve çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri için gerekli tedbirleri almakla devleti yükümlü tutmakta ve 176. maddesinde Anayasa metnine dahil olduğu vurgulanan Başlangıç kısmının 8. fıkrasında "Her Türk vatandaşının onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğuna işaret edilmektedir. Bireysel ve toplumsal huzurun sağlanmasının ve bireyin maddi ve manevi varlığını geliştirmesinin, çalışanların onurlu bir hayat sürdürmelerinin sağlanmasının en başta onların ekonomik bakımdan güçlendirilmelerine bağlı olduğu kuşkusuzdur. Anayasanın sözü edilen hükümleri aynı zamanda çalışanların maaş ve ücretlerini saptayacak makamların, bu konuda sahip buldukları takdir yetkisinin kullanımında gözetmeleri gereken verileri de ortaya koymaktadır."⁸⁷ ifadelerine yer vererek takdir yetkisinin özellikle "Sosyal Devlet" gibi Anayasal ilke ve kurallara uygun olarak kullanılması gerektiğini vurgulamıştır.

Danıştay 5. Dairesi'nin başka bir kararında ise "... maddenin açık düzenlemesiyle, davalı bakanlığın yurt dışı teşkilatına atananların her defasında yurt dışında kalma sürelerinin kural olarak üç yıl olduğuna işaret edilmekte bunun yanı sıra anılan sürenin tavanına bir istisna getirilmektedir. Buna göre bakan tarafından "gerekli görülmesi" durumunda yurt dışında kalma süresi iki yılı geçmeyecek şekilde uzatılabilecektir. ... bakana tanınan yetkinin mutlak ve şahsi bir yetki olmayıp hizmet gerekleri gözetilerek tanınmış ve ancak hizmetin lüzumlu kılması halinde kullanılabilir bir yetki olduğu vurgulanması gerekli bir husustur. Bakanın bu yetkisini olumlu ya da olumsuz yönde kullanması halinde bu konuda tesis edilecek işlemlerin, aksi yolda Anayasa ve yasalarda bir hüküm bulunmadığı da göz önünde tutulduğunda, diğer tüm idari işlemler gibi yetki, sekil sebep, konu ve maksat öğeleri yönünden yargısal denetime tabi tutulması gerektiğinde en küçük bir duraksamaya yer olmamak gerekir. Maddede, anılan yetkinin bakana zaman ve kişi olarak dilediğince kullanabilmesi için tanındığı sonucunu çıkarmaya

⁸⁷ Danıştay 5. Dairesi, T. 23.06.1992, E. 1991/3725, K. 1992/1960, www.sinerjimevzuat.com.tr, e.t. 11.12.2017.

imkan verecek en ufak bir işaret bulunmamaktadır. Aksine, kamu görevlilerine kamu gücünü kullanmak yetkisi kamusal yararı gerçekleştirmek amacıyla tanınmış bulunduğuna göre anılan yetkinin olumlu ya da olumsuz biçimde kullanılması suretiyle tesis edilen işlemlerin idari yargı yerlerince özellikle sebep ve maksat yönlerinden hukuka uygunluk denetimine tabi tutulması hukuk devleti ilkesinin kaçınılmaz sonucudur. Öte yandan maddeyle bakana yurtdışı görev süresini gerektiğinde iki yılı geçmemek üzere uzatma yetkisi münhasıran kamu yararı ve kamu hizmetinin gerekleri gözetilerek tanınmış olduğuna ve bu yetki ancak bu ölçütler ışığında kullanılabilmesine göre yapılacak yargısal denetimin "yerindelik" olarak nitelendirilmesi de hukuken olanaklı değildir."⁸⁸ ifadelerine yer vererek takdir yetkisinin kullanılmasında kamu yararı ve hizmet gerekleri ölçütlerine uyulması gerektiğini ön plana çıkartmıştır. Ancak daha önce de belirtildiği gibi kamu yararı ve hizmet ölçütleri kavramları soyut ve değişken nitelikte olduğu için Danıştay'ın aynı konularda farklı kararlar verebildiği görülmektedir. Böyle bir durumun oluşmaması için kamu yararı ve kamu hizmetinin gerekleri kavramları konusunda, açık bir takdir hatası bulunmadığı sürece idarenin söz konusu kavramlarla ilgili yorumlarına yargı organları tarafından saygı duyulması, belki de bu kavramlarla ilgili aynı konuda fakat farklı yargı kararlarının verilmesini engelleyebileceği ileri sürülmüştür⁸⁹. Ancak bu durumda da idarenin takdir yetkisini keyfi olarak kullanması tehlikesinin ortaya çıkacağı düşünülebilir.

Konu ile ilgili yoğun tartışmaların yaşandığı alanlardan birisi de enerji santrallerinin kurulmasında yer seçimi ile ilgilidir. İdarenin santralin kurulacağı yeri seçme konusundaki takdir yetkisinin denetimi ile ilgili Danıştay'ın farklı yönde kararları bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi "Munzur Projesi" kapsamı içerisinde yer alan Konaktepe Barajı ve Hidroelektrik Santral Projelerinin Türkiye-Amerika Birleşik Devletleri Şirketlerinden oluşan konsorsiyuma yaptırılmasına ilişkin 98/11634 sayılı Bakanlar Kurulu kararının ve bu karara dayanılarak konsorsiyumla imzalanan sözleşmenin iptali

⁸⁸ Danıştay 5. Dairesi, T. 10.12.1997, E. 1997/1422, K. 1997/2952, www.sinerjimevzuat.com.tr, e.t. 11.12.2017.

⁸⁹ HACİBRAHİMOĞLU, s. 157-158.

istemiyle açılmıştır⁹⁰. Kararda Danıştay, idarenin, kamu hizmetlerinin gereklerini saptama ve tesis kurma konusunda takdir yetkisi bulunmakla birlikte, bu takdir yetkisinin mutlak olmayıp, kamu yararı ile sınırlı olduğunu belirtmiştir.

Hidroelektrik santral yapım kararı alınırken, santralin çevreye etkisinin gözetilmesinin kaçınılmaz olduğundan bahisle idarenin kamu hizmeti gereklerini saptama, tesis kurma konusundaki takdir yetkisinin, çevre sağlığını koruyucu önlemleri alma zorunluluğu ile kısıtlı olduğunu vurgulamıştır. Nihai olarak söz konusu Bakanlar Kurulu Kararının iptaline oy birliğiyle karar vermiştir.

Konu ile ilgili farklı yönde başka bir karar ise yine Danıştay 10. Dairesinin Gökova kararıdır⁹¹. Dava konusu olay Gökova körfezine termik santral kurulmasına ilişkindir. Davacı taraf kurulacak olan termik santralin bölgenin ekolojik dengesini bozacağını iddia etmektedir. Danıştay, konuya ilişkin yasal düzenlemelerde idarenin yürüttüğü kamu hizmetinin gereklerini saptama ve tesis kurma konusundaki takdir yetkisinin, çevre sağlığını koruyucu önlemler alma zorunluluğu dışında kısıtlanmadığını saptamış ve santralin kurulması ile ilgili yer seçimi konusunda, idarenin takdir yetkisinin bulunduğunu belirtmiştir. Takdir yetkisinin kullanımında açık bir hata saptanmadığı durumlarda, idarenin takdir yetkisini kaldırarak şekilde yargı kararı verilemeyeceğinden bahisle Gökova körfezi kıyısında termik santral kurulmasına engel bulunmadığını ifade etmiştir.

SONUÇ

Hukuk devleti ilkesinin en temel gereklerinden birisi idarenin işlem ve eylemlerinin yargı denetimine tabi olmasıdır. Ancak söz konusu yargı denetimi hukuka uygunluk denetimi ile sınırlıdır. Mevzuatta her konunun bütün yönleriyle ayrıntılı olarak düzenlenme imkanı bulunmamasından dolayı idareye belirli konularda takdir yetkisi tanınması gereklidir. Ancak idare takdir

⁹⁰ Danıştay 10. Dairesi, T. 05.07.2005, E. 2002/2180, K. 2005/3958, www.uyap.gov.tr, e.t. 12.12.2017.

⁹¹ Danıştay 10. Dairesi, T. 24.06.1986, E. 1984/2739, E. 1986/1451, www.sinerjimevzuat.com.tr, e.t. 11.12.2017.

yetkisini kullanırken tamamen serbest olmadığı gibi söz konusu yetkiyi belirli sınırlar çerçevesinde kullanılmalıdır.

İdarenin takdir yetkisinin bulunduğu durumlarda yerindelik denetimi sorunu ortaya çıkmaktadır. Zira bağlı yetkinin bulunduğu durumlarda yerindelik, hukuk kuralları tarafından zaten belirlendiğinden dolayı böyle bir sorun ortaya çıkmamaktadır. Takdir yetkisi ve yerindelik kavramı ilişkisi ile ilgili ise doktrinde pek çok görüş bulunmaktadır. Bu kavramların aynı anlama gelmedikleri belirtilerek iki kavram arasındaki farklara dikkat çekilmiştir.

Bir idari işlemin yerindelik denetimi yargı dışı makamlar tarafından yapılmalıdır. Bu durum kuvvetler ayrılığı ilkesinin bir gereğidir. Yargı makamlarının denetimi ise hukuku uygunluk ile sınırlıdır. Eğer idare, bir idari işlemi tesis ederken hukuk kurallarının öngördüğü takdir yetkisi içerisinde bir seçim yaparsa, bu seçimin yerinde bir seçim olup olmadığı veya ihtiyaçlara tam olarak cevap verip vermediği yargı makamları tarafından denetlenemeyeceği söylenebilir. Ancak hukuka uygunluk ile yerindelik denetiminin sınırlarını belirlemek uygulamada pek kolay gözükmemektedir. Söz konusu sınırların belirleneceği yer ise yine yargı mercileridir. Bundan dolayı yargı makamları hukuka uygunluk ile yerindelik denetiminin sınırlarını net bir şekilde tespit edip içtihatlarıyla desteklemek durumundadır.

KAYNAKLAR

- AKILLIOĞLU** Tekin, “Yönetmelik Yargı ve Denetimin Etkinliği”, Amme İdaresi Dergisi, C. 23, S. 1, 1990.
- AKKUŞ** Selâhattin, Genel Kamu Hukuku, İstanbul, 2006.
- AKYILMAZ** Bahtiyar/**SEZGİNER** Murat/**KAYA** Cemil, Türk İdare Hukuku, 7. Bası, Ankara 2016.
- ALİM** Ümit, Türk Hukukunda Yasama Kısıntısı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2008.
- ATAR**, Yavuz, Türk Anayasa Hukuku, Güncellenmiş B. 6, Konya, 2011.
- AZRAK** Ali Ülkü, “İdari Yargı Denetiminin Sınırı Olarak İdarenin Takdir Yetkisi”, İdare Hukuku İlimleri Dergisi, Aralık 1985, Y. 6, S. 1-3.
- BOZ** Selman Sacit, İdare Hukukunda Haklı Beklentinin Korunması, Ankara 2017.
- BOZ** Selman Sacit/**ÖZTOPRAK** Sezin, The Regulatory Transactions of The Administration Under The Hierarchy Of Turkish Law, Vienna 10th International Academic Conference, 3 June 2014.
- ÇAĞLAYAN** Ramazan, “Türk Hukukunda İdarenin Takdir Yetkisinin Yargısal Denetimi”, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 3-4, Aralık 2003.
- ÇAĞLAYAN** Ramazan, İdari Yargılama Hukuku, 1. Baskı, Ankara 2011.
- ÇALIŞ** Hande Sena, İdari Yargının Varlık Sebebi Olarak İptal Davası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2017
- ÇOBAN**, Ali Rıza, Hukuk Devleti Hukuki Bir İlke Siyasi Bir İdeal, Ankara, 2008.
- DURAN** Lütfi, “İdari İşlem Niteliğinde Yargı Kararıyla Vergi Davalarının Çözümü”, Amme İdaresi Dergisi, C. 20, S. 4.
- DURAN** Lütfi, İdare Hukuku Ders Notları, İstanbul 1982.
- ERDEMİR** Nevzat, “Hukuk Devleti ve Savunma Hakkı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 1, 1988.
- ERSÖZ** Ahmet Kürşat, “İdari Yargılama Usulünde Tanıklık”, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 1, Haziran 2015.
- EVREN** Teoman, “Hukuk Devleti”, Ankara Barosu Dergisi, S. 1, 1985.

- GİRİTLİ**, İsmet/**BİLGEN**, Pertev/**AKGÜNER**, Tayfun/**BERK** Kahraman, İdare Hukuku, İstanbul 2015.
- GÖZLER** Kemal/**KAPLAN** Gürsel, İdare Hukuku Dersleri, 11. Baskı, Bursa 2011.
- GÖZLER** Kemal, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, B. 14, Bursa 2013.
- GÖZÜBÜYÜK** A. Şeref, Yönetmelik Yargısı, 32. Bası, Ankara 2012.
- GÖZÜBÜYÜK** A. Şeref, Yönetim Hukuku, 24. Baskı, Ankara 2006.
- GÖZÜBÜYÜK** A. Şeref/**TAN** Turgut, İdare Hukuku, 8. Bası, Ocak 2016.
- GÜNDAY** Metin, “1982 Anayasasına Göre, İdari Yargı Denetiminin Kapsamı ve Sınırları”, İdari Yargı, Birinci Kitap, I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi, Ankara 1991.
- GÜRAN** Sait, Danıştay ve İdari Yargı 140. Yıl Sempozyumu, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları, No: 77, 12 Mayıs 2008.
- GÜRBÜZ** Taşbaş Zeliha, Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Hukuk Devleti, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 1991.
- HACİBRAHİMOĞLU** Nurhan, Yargı Kararları Işığında Takdir Yetkisi ve Yerindelik Denetimi ve 2010 Anayasa Değişikliğinin Bu Duruma Muhtemel Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012.
- ILICAK**, Mahir Can, “*Hukuk Devleti ve Yargı Gücü*”, Ankara Barosu Dergisi, S. 4, 1986.
- KALABALIK** Halil, “İdarenin Yargısal Denetiminin Sınırları ve Takdir Yetkisi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 1, 1997.
- KALABALIK** Halil, İdare Hukukunun Temel Kavramları ve Kurumları, 5. Baskı, Konya 2014.
- KAYA** Cemil, İdarenin Takdir Yetkisi ve Yargısal Denetimi, 1. Baskı, Ekim 2011.
- KÜÇÜK** Adnan, “Batıda ve Türkiye Örneğinde Yargısal Aktivizm Tartışmaları Ve Yargısal Aktivizmin İyi ya da Kötü Bir Tutum Olup Olmadığı Meselesi”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 8, S. 31 (Temmuz 2017).
- MUMCUOĞLU**, Maksut, “*Hukuk Devletinde Bağımsız Yargının Yeri ve Bağımsız Yargının Türkiye’de Gelişimi*”, Ankara Barosu Dergisi, Y. 46, S. 2, Mart 1989.
- ODYAKMAZ**, Zehra/**KAYMAK**, Ümit/**ERCAN**, İsmail, İdari Yargı, 11. Baskı,

İstanbul 2015.

- ONAR** Sıddık Sami, İdare Hukukunun Umumi Esasları, C. 1, 3. Bası, İstanbul 1966.
- OYTAN** Muammer, “Yargılamanın Yargılama Teknikleriyle Sınırlandırılması”, I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi, Ankara 1-4 Mayıs 1990.
- ÖZAY** İl Han, Gün Işığında Yönetim, İstanbul 1996.
- ÖZBUDUN**, Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Ankara 1998.
- ÖZKORKUT**, Ünal Nevin, “1876 Anayasasının Hukuk Devleti Unsurları Açısından Osmanlı Devlet Anlayışına Getirdiği Yenilikler”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 53, S. 1, 2004.
- SOYSAL**, Mümtaz, 100 Soruda Anayasanın Anlamı, İstanbul 1986.
- TAN** Turgut, İdare Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2014.
- TEK**, Savaş, “İdare Hukukunda İdarenin Sorumluluğu”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 1, Nisan 2010.
- TUNÇ**, Hasan /**BİLİR**, Faruk /**YAVUZ**, Bülent, Türk Anayasa Hukuku, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş B. 2, Ankara 2011.
- ÜSTÜN** Ümit Süleyman, Türk Vergi Hukukunda İdarenin Takdir Yetkisi, Ankara 2007.
- YAYLA** Yıldızhan, “İdarenin Takdir Yetkisi”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 30, S. 1.
- DURAN**, Lütfi, “İdari İşlem Niteliğinde Yargı Kararıyla Vergi Davalarının Çözümü”, Amme İdaresi Dergisi, C. 20, S. 4.
- YENİCE** Kazım, İdari Yargılama Usulü, Ankara 1983.